

Вишња М. Ранђеловић, асистент
 Универзитет у Крагујевцу
 Правни факултет у Крагујевцу
 visnjam86@hotmail.com

ПРОГАЊАЊЕ: ПОЈАМ, КАРАКТЕРИСТИКЕ И ПРЕДЛОЗИ *DE LEGE FERENDA*

Сажетак: Аутор у раду анализира основне карактеристике прогањања, које је у многим земљама одавно препознат као озбиљан проблем и предвиђено као кривично дело. Приказана су и ујореднојравна решења овог кривичног дела у земљама које су за међу првима инкриминисале, као и у земљама из окружења. У Републици Србији се последњих година указује на распрострањеност прогањања, посебно међу бившим партизанима, па с обзиром на то постоји потреба за инкриминацијом оваквог понашања. Такође, Србија је ратификацијом Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици преузела обавезу да прогањање предвиди као кривично дело. У раду је дао предлог могућег начина прописивања прогањања уз анализу појединих елемената законског опис.

Кључне речи: прогањање, појам, карактеристике, ујоредно право, кривично дело

1. УВОД

Термин прогањање (енг. *stalking*) води порекло од енглеске речи *to stalk*, што значи прикрадати се, шуњати, гонити, прогонити, која се прво употребљавала у вези са гоњењем животиња, а крајем 19. и почетком 20. века почиње да се користи и у контексту прогањања људских бића.¹ Прогањање се може објаснити као континуирано, нежељено наметање једне особе у живот друге, путем директног или индиректног контакта и комуникације, због чега је познато и као *ојсесивно праћење*. У одређеном броју случајева прогањање

¹ Vesna Nikolić-Ristanović, Marina Kovačević-Lepojević, „Proganjanje: pojam, karakteristike i društveni odgovori”, *Temida* 4/2007, 4, доступно на: <http://www.vds.org.rs/File/Tem0704.pdf>, септембар 2014.

се завршавало насиљем према жртвама, што је привукло пажњу јавности након чега је уследио и захтев да се овакав начин понашања кривичноправно регулише.² Калифорнија је била прва држава која је инкриминисала прогањање 1990. године. То је био одговор на убиство познате глумице Ребеке Шефер које се догодило 1989. године, а које је било последица двогодишњег прогањања ове глумице од стране њеног фана Роберта Бардоа.³ Пре доношења калифорнијског Закона, извршилац овог дела није могао да буде кривично гоњен нити ухапшен док физички не повреди жртву.⁴ Следећи пример Калифорније, све државе Америке су имале тзв. *anti-stalking* законе до 1995. године. Након тога и Канада, Аустралија, Холандија, Белгија, Ирска, Велика Британија, Аустрија и Немачка су у својима законима предвиделе ово кривично дело.⁵ Међутим, не каже се без разлога да је прогањање стари проблем, са новим именом.⁶ Наиме, у Јустинијановим Институцијама се може наћи пасус који каже да предмет гоњења може бити онај ко представља сметњу, досаду удатој жени, дечаку или девојцици на тај начин што их прати.⁷ Дакле, у питању је старо понашање, а ново кривично дело.

2. КАРАКТЕРИСТИКЕ ПРОГАЊАЊА

Прогањање не представља један изолован случај криминалног понашања, већ континуирано узнемиравање или застрашивање. Понављање радњи прогањања према жртви може трајати месецима, некада чак и годинама. Оне се могу предузети на један очигледан начин, који жртва примећује, тако да

² David V. James, Frank R. Farnham, "Stalking and Serious Violence", *The Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law* 31(4)/2003, 432, доступно на: <http://www.jaapl.org/content/31/4/432.full.pdf>, септембар 2014.

³ Ashley N.B. Beagle, "Modern Stalking Laws: A Survey of State Anti-Stalking Statutes Considering Modern Mediums and Constitutional Challenges", *Chapman Law Review* 14/2011, 467-468, доступно на: <http://www.chapmanlawreview.com/wp-content/uploads/2013/08/14-Chap-L.-Rev.-457.pdf>, септембар 2014.

⁴ *Ibid.*, 466.

⁵ V. Nikolić-Ristanović, M. Kovačević-Lepojević, 3.

⁶ Dawn A. Morville, "Stalking Laws: Are They Solutions for More Problems?", *Washington University Law Review* 71(3)/1993, 925, доступно на: http://digitalcommons.law.wustl.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1799&context=lawreview&sei-redir=1&referer=http%3A%2F%2Fscholar.google.com%2Fscholar%3Fq%3Dstalking%2Blaws%253A%2Bare%2Bthey%2Bsolutions%2Bfor%2Bmore%2Bproblems%26btnG%3D%26hl%3Den%26as_sdt%3D0%252C5#search=%22stalking%20laws%3A%20solutions%20more%20problems%22, септембар 2014.

⁷ Lambers Royakkers, "The Dutch Approach to Stalking Laws", *Berkeley Journal of Criminal Law* 3(1)/2000, 1, доступно на: http://scholarship.law.berkeley.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1073&context=bjcl&sei-redir=1&referer=http%3A%2F%2Fscholar.google.com%2Fscholar%3Fq%3Dthe%2Bdutch%2Bapproach%2Bto%2Bstalking%2Blaws%26btnG%3D%26hl%3Den%26as_sdt%3D0%252C5#search=%22dutch%20approach%20stalking%20laws%22, септембар 2014.

јој је и јасно шта прогонитељ од ње хоће, или на прикривен начин, који се најчешће састоји у прикупљању информација о жртви, њеном кретању и активностима ради постизања одређених циљева.⁸ Те радње пре свега подразумевају звање телефоном, долажење у стан или на радно место жртве, са-летање, писање писама, праћење, слање нежељених поклона, конфронтација лице у лице са жртвом, уништавање њене имовине, итд.⁹ Наравно, са развојем технологије и прогањање добија нове форме, односно почиње да се врши путем модерних средстава комуникације, који пре свега подразумевају слање СМС порука, мејлова, узнемиравање на друштвеним мрежама итд. На тај начин се дошло и до појма *сајбер прогањања*, које подразумева предузимање радњи прогањања путем Интернета и других облика електронске комуникације.¹⁰ Са правом се може рећи да је сајбер прогањање данас у експанзији. Иначе, прогањање се може вршити и према мушкарцима и према женама, иако су истраживања показала да су у највећем броју случајева жртве жене.¹¹ Пре свега се као жртве јављају бивши интимни партнери, затим познаници (комшије, колеге, познаници из школе итд.), и на крају потпуни странци.¹² Мотиви прогањања могу бити различити, као на пример бес, љубомора, освета, илузија, фантазија или жеља да се задобије наклоност неке особе.¹³ Различитост начина манифестовања прогањања, различитост жртава и разлога због којих се прогањање врши, указује на то да је у питању једна сложена појава и да њено кривичноправно регулисање представља озбиљан задатак с обзиром на то да мора да обухвати све аспекте и облике у којима се прогањање може појавити.

У литератури се наводе бројне поделе прогонитеља, али се може издвојити следећа подела: 1. прогонитељи који нису имали никакву претходну везу са жртвом, али верују да их жртва воли и стварају имагинарну везу са жртвом (енг. *erotomaniacs*). Овде спада пре свега прогањање познатих личности (енг. *celebrity stalking*); 2. прогонитељи који су имали само неку врсту контакта са жртвом, и који се, иако не замишљају да имају везу са жртвом, труде да жртва буде свесна њиховог присуства (енг. *love obsessional stalker*); 3. прогонитељи који су раније имали неку врсту односа са жртвом, то може бити бивши партнерски, пријатељски, пословни или други однос (енг. *simple*

⁸ Joshua D. Duntley, David M. Buss, "The Evolution of Stalking", *Sex Roles* 66(5-6)/2012, 315, доступно на: http://www.ncdsv.org/images/SexRoles_EvolutionOfStalking_8-3-2010.pdf, септембар 2014.

⁹ Kevin S. Douglas, Donald G. Dutton, "Assessing the link between stalking and domestic violence", *Aggression and Violent Behavior* 6/2001, 527, доступно на: <http://domestic-violence.martinsewell.com/DouglasDutton2001.pdf>, септембар 2014.

¹⁰ A. N.B. Beagle, N.B.A., 463.

¹¹ *Ibid.*, 459.

¹² D. V. James, 434.

¹³ A. N.B. Beagle, 459.

stalker). Последња категорија је уједно и најопаснија, и код њих постоји највећа вероватноћа да се конфронтирају жртви, да је физички повреде или још штете имовину.¹⁴

Прогањање доста утиче на живот жртве, некада га битно мењајући, па су у том смислу жртве често морале да прекидају своје везе, посао или чак да промене место живљења. Све је то праћено и великим психолошким проблемима, као што су анксиозност, поремећаји спавања и исхране, бес, суицидалне жеље, депресија, параноја итд.¹⁵

3, УПОРЕДНОПРАВНИ ПРЕГЛЕД

3.1. Сједињене Америчке Државе

Законска дефиниција прогањања се у Америци веома разликује од државе до државе. Иако већина држава дефинише прогањање као вољно, злонамерно, у више наврата учињено праћење и узнемиравање неке особе, поједини законици уносе у своје описе и радње као што су чекање у заседи, надзор, комуницирање противно вољи друге особе, узнемиравање путем телефона и вандализам.¹⁶ Такође, у неким законцима се захтева да се не ради о једном изолованом случају узнемиравања, већ да је то начин понашања учиниоца, док се у другима прецизира колико пута радња мора да буде предузета да би се радило о прогањању, и то је обично два или више пута. У већина законика један од услова је да учинилац прети жртви применом насиља, и да та претња буде озбиљна.¹⁷ С обзиром на то да је, као што је већ поменуто, у Кривичном закону Калифорније¹⁸ први пут инкриминисано прогањање (чл. 646.9 (a)), навешћемо законски опис који је у њему дат: „Свака особа која вољно, злонамерно и у више наврата прати или вољно и злонамерно узнемирава другу особу и озбиљно јој прети са намером да се та особа основано уплаши за своју безбедност или безбедност своје уже породице, крива је за кривично дело прогањања“. Прописана је казна затвора до једне године или новчана казна.

¹⁴ Michael A. Zona, Kaushal K. Sharma, John Lane, “A comparative study of erotomaniac and obsessional subjects in a forensic sample”, *Journal of Forensic Sciences* 1993, доступно на: <http://psycnet.apa.org/psycinfo/1994-02235-001>, септембар 2014.

¹⁵ V. Nikolić-Ristanović, M. Kovačević-Lepojević, 9.

¹⁶ Patricia Tjaden, Nancy Thoennes, “Stalking in America: Findings from the National Violence Against Women Survey”, National Institute of Justice 1998, доступно на: <https://www.ncjrs.gov/pdffiles/169592.pdf>, септембар 2014.

¹⁷ *Ibid.*

¹⁸ California Penal Code, <http://www.leginfo.ca.gov/cgi-bin/displaycode?section=pen&group=00001-01000&file=639-653.2>, новембар 2014.

3.2. Канада

У Канади прогањању почиње да се придаје значај почетком 1993. године када су се у граду Виннипегу у току само једне недеље догодила три убиства. Извршиоцима свих убистава су пре тога биле изречене забране приласка жртвама. Ово је привукло велику медијску пажњу, а политички одговор је био истовремен. Наиме, одмах је почело да се разматра доношење закона који би пружио бољу заштиту женама, пре свега од прогањања. Тако је пред Парламент изнет Закон Ц-126 који представља иницијативу измене канадског Кривичног законика у смеру инкриминације прогањања.¹⁹ Одредбом члана 264 Кривичног законика Канаде²⁰ прогањање је инкриминисано на следећи начин: „Нико не сме, без законског овлашћења и знајући да је друга особа узнемиравана или безобзирно по питању да ли је друга особа узнемиравана, да: 1. у више наврата прати од места до места другу особу, или било кога њој познатог; 2. у више наврата комуницира, посредно или непосредно, са другом особом, или било ким њој познатим; 3. опседа или посматра место становања, или место где друга особа, или било ко њој познат борави, ради, води посао или се налази у датом тренутку; 4. прети директно другој особи или члану њене породице. Ове радње су кажњиве ако изазивају да се друга особа, основано, у овим околностима плаши за своју безбедност или безбедност било кога њој познатог. Предвиђена је казна затвора до десет година. Дакле, овде се захтева доказивање два нивоа намере, прво тужилац мора да докаже основну намеру окривљеног да предузме одређено понашање које је инкриминисано, а затим мора да докаже да је окривљени знао да је такво понашање узнемиравајуће, као и ефекат истог.“²¹

3.3. Холандија

Одредбом члана 285б Кривичног законика Холандије, прогањање је инкриминисано као вољно, незаконито, систематско повређивање нечијег приватног живота, са намером да се неко натера да нешто учини, не учини, или трпи, или са намером да се неко заплаши.²² Најважнија разлика између овог законског описа и оних које користе америчка законодавства је што холандски Законик користи фразу „повређивање нечијег приватног живота“,

¹⁹ Rosemary Cairns Way, “The Criminalization of Stalking: An Exercise in Media Manipulation and Political Opportunism”, *McGill Law Journal* 39/1993, 388-389, доступно на: <http://lawjournal.mcgill.ca/userfiles/other/517767-39.2.Way.pdf>, новембар 2014.

²⁰ Criminal Code, Minister of Justice, Canada 1985, <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>, новембар 2014.

²¹ R. C. Way, 399.

²² Wetboek van Strafrecht 1881, <http://www.wetboek-online.nl/wet/Wetboek%20van%20Strafrecht.html>, новембар 2014.

а ови последњи реч „узнемиравање“ (енг. *harassment*). Наиме, Кривични законик Холандије је овај законски опис довео у везу и ускладио са чланом 10 Устава Холандије, по коме свако има право на поштовање свог приватног живота.²³ У литератури се истиче да холандска инкриминација, која се фокусира на ремећење, повређивање нечијег приватног живота, повећава могућност примене закона и могућност тужилаца да заштите жртве што је пре могуће, пре него што дође до претње.²⁴

3.4. Аустрија

У Кривичном законик у Аустрије је у оквиру кривичних дела против слободе регулисано и кривично дело прогањања као *ујорно прогањање* (чл. 107).²⁵ Ово дело је инкриминисано од 2006. године и под њим се подразумева упорно прогањање једне особе од стране друге кроз дужи временски период, услед чега је прогањана особа веома ограничена у свом нормалном живљењу. Прогањање се може вршити на разне начине: сталним праћењем, путем телефонских позива, слањем и-меилова, проналажењем и коришћењем података о жртви, контактирањем са њом преко трећих лица. Прогањана особа се може одмах обратити полицији која може изрећи забрану приласка стану жртве. Такође, може се поднети суду захтев за издавање неке од следећих мера: забрана личног контакта и праћења; забрана писмених, телефонских и сличних врста контаката; забрана боравка на одређеним местима; забрана давања и публикавања личних података и фотографија; забрана да се у име погођене особе наручују роба и услуге; забрана контактирања преко трећег лица.²⁶

3.5. Хрватска

Доношењем новог Казненог закона који је ступио на снагу 1. јануара 2013. године, Република Хрватска је увела и ново кривично дело *наметљиво њонацање* у оквиру групе кривичних дела против особне (личне) слободе (чл. 140).²⁷ Ово кривично дело чини онај ко упорно и кроз дуже време прати или уходи другу особу или са њом успостави или настоји успоставити нежељени контакт или је на други начин застрашује и тиме код ње изазове

²³ L. Royakkers, 12.

²⁴ *Ibid.*, 2.

²⁵ Criminal Code of the Republic of Austria 1974, <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>, новембар 2014.

²⁶ http://www.interventionsstelle-wien.at/images/doku/gewaltschutzfolder_skb.pdf, новембар 2014.

²⁷ Kazneni zakon Republike Hrvatske, *Narodne novine*, br. 56/15, <http://www.zakon.hr/z/98/Kazneni-zakon>, јануар 2015.

тескобу или страх за њену сигурност или сигурност њој блиских особа. Предвиђена је казна затвора до једне године. Тежи облик постоји ако је кривично дело учињено у односу на садашњег или бившег брачног или ванбрачног партнера или истополног партнера, особу са којом је учинилац био у интимној вези или према детету, а прописана је казна затвора у трајању до три године. У ову групу кривичних дела спадају још и противправно одузимање слободе, отмица, присила (принуда) и претња.

3.6. Словенија

У кривичном законодавству Словеније прогањање је регулисано у оквиру кривичног дела насиље у породици (чл. 191).²⁸ Ово кривично дело врши члан породице који лоше поступа према другом члану породице, удара га, или на било који други болан или деградирајући начин поступа са њим, прети да ће непосредно напасти на живот или део тела, или да ће га избацити из заједничког боравишта, или на било који други начин ограничава његову слободу или кретање, *прогања ља*, принуђава га на рад или да напусти посао, или на било који други начин агресивно ограничава његова једнака права и тако га ставља у потчињени положај. Такође је предвиђено кажњавање ако су ове радње учињене у било којој другој трајној заједници живота, или према особи са којом је починилац живео у породици или другој трајној заједници, а која је престала да постоји. Дакле, према овом решењу прогањање је предвиђено као једна од радњи извршења кривичног дела насиље у породици, и може се извршити само према члану породице или особи са којом је извршилац живео у некој другој трајној заједници. Није инкриминисано прогањање особе са којом починилац претходно није био ни у каквој вези. Иако је пракса показала да се прогањање најчешће врши у односу на бивше партнере, сматрамо да је боље решење предвидети прогањање као засебно кривично дело, а не у оквиру кривичног дела насиље у породици, јер се као жртве могу појавити и бројне друге категорије лица, а не само чланови породице.

4. РАЗЛОЗИ ЗА ПОТРЕБУ КРИВИЧНОПРАВНОГ РЕГУЛИСАЊА ПРОГАЊАЊА У СРБИЈИ

У Србији се последњих година указује на повећану опасност од прогањања. Поједине организације за заштиту жена истичу да је распрострањеност ове појаве велика (16,8% испитаних жена је изјавило да су биле жртве прогањања) и да је неопходно подићи свест јавности и извршити реформу

²⁸ Criminal Code of the Republic of Slovenia 2008, <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>, јануар 2015.

законодавства у том погледу.²⁹ Наводи се да је, поред жена које су биле у емотивној или некој другој вези са особом која их прогони, велики број и оних које раније нису имале никакав контакт са прогонитељем. Последњих година било је неколико случајева прогањања који су се завршили смртним исходом.³⁰ С обзиром на то да се прогањање мора препознати као озбиљан проблем у Србији, као и на недостатак правне заштите, несумњиво постоји потреба за кривичноправним регулисањем овог облика понашања.

Не само да распрострањеност и опасност ове појаве захтева кривичноправно регулисање, већ је Србија и формалноправно преузела обавезу да то учини ратификацијом Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици.³¹ Одредбом члана 34 ове Конвенције странама је наметнута обавеза да предузму неопходне законодавне или друге мере и обезбеде да намерно понашање понављањем претњи упућених другом лицу, које узрокују да се лице плаши за своју безбедност, буде инкриминисано.

5. ПРОГАЊАЊЕ У КРИВИЧНОМ ЗАКОНИКУ СРБИЈЕ DE LEGE FERENDA

Прогањање се не може у потпуности обухватити постојећим инкриминацијама у кривичном законодавству Републике Србије. Најсличније прогањању би било кривично дело угрожавање сигурности, чија се радња састоји у употреби претње да ће се напасти на живот или тело неког лица или њему блиског лица, чиме се угрожава сигурност тог лица. Међутим, употреба претње није једино понашање које може да изазове узнемиреност или страх код друге особе, тј. прогањање треба да обухвати и неке друге радње које могу да произведу ову последицу. Најважнија разлика између ове две инкриминације би ипак била чињеница да се прогањање врши систематски, односно да њега карактерише понављање аката који застрашују и узнемиравају другу особу, да се то врши у више наврата и кроз дужи временски период.

С обзиром на то да радње које се предузимају приликом прогањања неке особе често воде повреди основних људских права и слобода зајемчених

²⁹ Senka nad Srbijom, http://www.womenngo.org.rs/images/CEDAW/2013/Senka_nad_Srbijom.pdf; јануар 2015.

³⁰ Krivično delo proganjanja i seksualno uznemiravanje najvaljuju se u promeni zakona, <http://sigurnakuca.net/vesti.338.html>; јануар 2015.

³¹ Закон о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици, *Сл. Гласник РС – Међународни уговори*, бр. 12/2013, доступно на: <http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/lat/pdf/zakoni/2013/2246-13Lat.pdf>; јануар 2015.

Уставом Републике Србије³², прогањање као кривично дело би требало регулисати у оквиру групе кривичних дела против слобода и права човека и грађанина. Као што је речено, прогањање се најчешће састоји у нежељеној, узнемиравајућој пажњи усмереној према жртви која се огледа у настојању да се оствари контакт са њом, или да се жртва застраши, што за последицу има страх жртве за своју безбедност и безбедност њој блиских особа. Услед тога, угрожен је психички и физички интегритет жртве, ограничена њена слобода кретања, жртва се осећа несигурно и небезбедно у свом стану и на радном месту. Дакле, све наведено представља кршење неповредивости физичког и психичког интегритета (чл. 25 Устава РС), права на слободу и безбедност (чл. 27 Устава РС) и слободе кретања (чл. 39 Устава РС).

Приликом инкриминисања прогањања могло би се поћи од решења датог у хрватском Казненом законнику, па би уз неке измене тог решења законски опис овог кривичног дела могао бити:

Ко у више наврата и у дужем временском периоду, противправно, прати или уходи другу особу или са њом успоставља или настоји да успостави нежељени контакт или на други начин код ње изазове узнемиреност или страх за њену сигурност или сигурност њој блиских особа.

Радња извршења овог кривичног дела би, дакле, била алтернативно одређена и обухватала би: праћење, ухођење, успостављање или настојање да се успостави нежељени контакт, или све друге радње које су подобне да код друге особе изазову узнемиреност или страх. Под праћењем се подразумева кретање (пешице, колима...) иза неке особе у истом правцу, па тако учинилац може жртву да прати када иде на посао, у школу, у куповину. Под ухођењем се сматра трајно праћење уз прикупљање података о некој особи и стално посећивање места где се та особа налази, нпр. одлажење у исте локале, продавнице, итд. Успостављање контакта или настојање да се контакт успостави се може вршити на разне начине: телефонским позивима, слањем СМС порука, слањем мејлова, контактирањем преко профила на друштвеним мрежама, али и прилажењем некој особи, тј. остварењем контакта *лице у лице*. Вршење ово кривичног дела *на други начин* би обухватало предузимање свих оних радњи које су подобне да у конкретном случају код друге особе изазову узнемиреност или страх, а које нису обухваћене претходно наведеним радњама. То би на пример било салетање, односно прилажење некој особи сваки пут када се негде угледа и њено узнемиравање том приликом, посматрање места становања или рада неке особе, или уништавање имовине жртве (њених кола, стана, дворишта...). Да би ове радње представљале радњу извршења овог кривичног дела, потребно је да су предузете у

³² Устав Републике Србије, 2006, http://www.parlament.gov.rs/upload/documents/Ustav_Srbije_pdf.pdf, јануар 2015.

више наврата и кроз дужи временски период. Ова два услова су уједно међусобно повезана и условљена, и управо се на основу њихове остварености у конкретном случају може утврдити да се ради о прогањању, које се, као што је напоменуто, врши систематски, тј. понављањем аката који застрашују и узнемиравају другу особу. У томе се и огледа нечија упорност и истрајност, што и чини смисао ове инкриминације. Остаће на судској пракси да у сваком конкретном случају утврди да ли је овај услов испуњен, тј. колико пута треба нека радња да буде предузета да би указивала на упорност учиниоца и шта се сматра дужим временским периодом. То ће све зависити од случаја до случаја, јер ће и од саме радње извршења у конкретном случају зависити који је временски период потребан да се изазове узнемиреност или страх код неке особе. Један од услова који би такође требало да буде испуњен је да се ове радње предузимају противправно, тј. да учинилац нема законско овлашћење да неког прати, уходи, или са њим успоставља контакт. Ово је потребно да би се ове радње разликовале од оних које се врше на основу законског овлашћења, тј. које нису противправне.

Прописивањем радње извршења на овај начин би се избегао део законског описа из хрватског Казненог закона *застрашивање на дружи начин*, јер се радња овог кривичног дела не састоји само у застрашивању. Такође би било наглашено да се радња врши систематски и противправно. Оваквом инкриминацијом би били испоштовани и захтеви Конвенције о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици.

Последица у ширем смислу, тј. последица у односу на заштитни објект би била угрожавање физичког и психичког интегритета, права на слободу и безбедност и угрожавање слободе кретања. Последица у ужем смислу би се огледала у узнемирености или страху за своју безбедност или безбедност блиске особе. Узнемиреност и страх су негативна осећања, која се испољавају пре свега као стрепња, несигурност, уплашеност неке особе за свој живот, или живот њој блиске особе. У контексту овог кривичног дела последицу би требало одређивати субјективно, тј. са аспекта пасивног субјекта. То значи да би кривично дело било свршено онда када су предузете радње заиста проузроковале узнемиреност или страх пасивног субјекта, у смислу субјективног осећаја, а ако до тога није дошло радило би се о покушају овог кривичног дела.

Као облик кривице једино би био прихватљив умишљај, директни или евентуални. У првом случају учинилац је свестан своје радње и хоће њено извршење, а уједно је свестан да таква радња код другог проузрокује узнемиреност или страх, и то и хоће. У другом случају учинилац је свестан могућности да својом радњом проузрокује последицу и на то пристаје. Умишљај учиниоца поред осталих обележја мора да обухвата и свест о противправности.

Квалификовани облик би се могао одредити с обзиром на то ко се јавља као пасивни субјект овог кривичног дела, па би овај облик постојао *када би се дело вршило према садашњем или бившем брачном или ванбрачном партнеру, особи са којом је учинилац био у емотивној вези или према малолетном лицу*. Разлог за овакво инкриминисање квалификованог облика јесте чињеница да су истраживања показала да се ове радње у пракси најчешће предузимају према наведеним особама, тј. да су најчешће жртве прогањања у Србији жене које су са извршиоцем биле или јесу у брачној или ванбрачној вези, или су са њим биле у емотивној вези, или малолетна лица.

Као извршилац овог кривичног дела се може јавити било које лице, с тим што се код квалификованог облика захтева да то буде лице које је са пасивним субјектом у одређеном односу.

6. ЗАКЉУЧАК

У земљама широм света прогањање је већ одавно препознато као озбиљан проблем, што је за последицу имало инкриминисање таквог начина понашања. Последњих година се и у Србији указује на озбиљност ове појаве, као и на размере које она поприма. Прогањање обухвата низ активности које све заједно озбиљно ремете живот жртве. Може се десити да свака та радња појединачно не представља кривично дело, нити озбиљно ремети живот жртве, али све оне узете заједно дају таквом понашању један сасвим нови квалитет, због чега их је неопходно предвидети као кривично дело. Наиме, оваквим начином понашања се код другог нарушава и угрожава атмосфера сигурности и безбедности. Како се само прогањање може вршити на више начина, неопходно је приликом инкриминације водити рачуна да она и обухвати све те разне облике понашања. Зато је не само изазов одредити у чему би се састојала радња извршења овог кривичног дела, него и пронаћи ефективну кривичну санкцију. У раду је дат предлог како би се прогањање могло инкриминисати у Кривичном закону Србије. Акцент је стављен на систематско предузимање радње извршења, јер је управо чињеница да се радња предузима у више наврата и кроз дужи временски период оно што чини суштину овог кривичног дела, с обзиром на то да је само таква радња подобра да проузрокује последицу која се састоји у страху или узнемирености. Дакле, први корак јесте препознавање проблема и признавање потребе за његовим кривичноправним регулисањем. Други корак би био измена постојећег кривичног законодавства у смислу прописивања кривичног дела прогањања у Кривичном закону Србије.

*Višnja M. Ranđelović, Assistant
University of Kragujevac
Faculty of Law Kragujevac
visnjam86@hotmail.com*

Stalking – the Term, Features and Proposals de Lege Ferenda

Abstract: *In the paper author analyzes main features of stalking, which is recognized as a serious problem in many countries and provided as a criminal offense. There are presented comparative legal solutions of this criminal offense in the countries that have incriminated it first, as well as in neighboring countries. In recent years in Republic of Serbia it has been indicated to prevalence of the stalking, especially among the former partners, and considering that there is a need for such behavior to be incriminated. Also, Serbia's ratification of the Council of Europe Convention on Preventing and Combating Violence against Women and Domestic Violence assumed an obligation to prescribe stalking as criminal offense. This paper proposes the possible way of prescribing stalking with analysis of certain elements of the legal description.*

Keywords: *stalking, the term, features, comparative law, criminal offense*

Датум пријема рада: 13.01.2016.